KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody **březen 2017**

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně

Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

zdravíme vás v měsíci březnu. Téma, které v poslední době hýbe sdělovacími prostředky a které se úzce dotýká i našeho regionu, je ptačí chřipka. Nechci se pouštět do podrobných rozborů, téma neodpovídá ani náplni časopisu, ani naší odbornosti v této oblasti. Jenom se chci podělit o zjevné podobenství s jedním environmentálním tématem a o úhel pohledu, který se v masmédiích nevyskytuje. Aviární influenza (dříve mor drůbeže) je podobná klasické "lidské chřipce", jako taková má patrně velmi dlouhou historii a dalo by se říci, že existuje společně s ptáky odnepaměti. Co nám v současné době způsobuje vrásky, je vysoká virulence, teoretická možnost přenosu na člověka a vypuknutí pandemie podobné té meziválečné "španělské" chřipce.

Z obsahu tohoto čísla:

Předjarní čištění a instalace ptačích..... 2
Přednáška o pěstebních opatřeních..... 2
Jak se dostat do osamělé krajiny..... 3
Několik praktických tipů k třídění..... 4
Podpořte projekt Zahradou poznání..... 5
Z historie návratu rysa ostrovida..... 6
A už jsme tam..... 7
Zapojte se i v roce 2017 do ochrany..... 8
Toulavé kočky - jak aktuální je to..... 8
Putování Vodňanskem - 8. díl..... 10
Nález léčivé houby z Červeného..... 10
Do 16. 3. lze podpořit sbírku pro..... 11
Ojedinělý nález v tůňce u..... 12
Žáby - co pro nás znamenají?..... 12
Dva únoroví poslové jara..... 13
Večer s dokumentem - 37. díl..... 13
Pojedeme za „Lovci mamutů“..... 17
Zdravá zahrada - Helena Vlašínová..... 18
Z dálky se k nám vrátil čáp..... 18
Papírové jehnědy - jak na to?..... 19

Podle dostupných údajů mají současné vlny ptačí chřipky úzkou návaznost na koncentrované chovy vodní i hrabavé drůbeže, které pro nákazu představují živnou půdu. Přenašečem se pak může stát v podstatě jakýkoli pták. Teoreticky může k vyšší rezistenci kmenů onemocnění přispívat i využívání antibiotik ve velkochovech (i když se jedná o virovou nákazu) a také narušení přirozených ochranných mechanismů zvířat "technologickými postupy" v intenzivních chovech. Mechanismů, které by za normálních okolností udržely nákazu na neškodné úrovni. V tomto principu představuje ptačí chřipka podobenství s kůrovcovými kalamitami, které se nejsnáze šíří ve stejnověkých neodolných monokulturách smrku rostoucích v neodpovídajících přírodních podmínkách. Kůrovec stejně jako ptačí chřipka není novinkou, jeho extrémní projevy v moderní době ale mohou být důsledkem nových pořádků vytvořených člověkem. Tragickým důsledkem je pak kromě likvidace tisíců ptáků i fakt, že prvními na ráně jsou vzhledem k lepšímu spojení s okolním světem domácí chovy drůbeže - tedy ty šetrnější.

Foto -jj-

Přejeme příjemný závěr zimy, váš Kompost. ***-jj-***

Ohlédnutí

Předjarní čištění a instalace ptačích budek ve Strakonicích

V neděli 19. února jsme se sešli k pravidelné předjarní akci čištění ptačí budek, kterými je osazeno několik lokalit na území města. Jelikož po zásahu nedočkavých jednotlivců z řad naší organizace (za což jim patří dík) už zbývaly neošetřené jenom dvě lokality (Rennerovy sady a Mlýnská stoka pod Hvězdou), mohli jsme věnovat podstatnou část sil k vyvěšení osmi nových ptačích příbytků na druhém jmenovaném místě. Poděkování si zaslouží také příspěvek v podobě čtyř vlastnoručně vyrobených exemplářů jedním z účastníků.

Foto -vh-

Nedělní akci je možné vzhledem k průběhu i výsledkům hodnotit jako pozitivní, a to z několika důvodů. I přesto, že nepředcházela žádná větší propagační kampaň, dorazilo 14 účastníků všech věkových skupin, včetně několika nových tváří a jednoho ze zakládajících a zároveň nejstaršího člena naší ZO, veterána strakonické ochrany přírody Ing. Miroslava Treybala.

Z ošetřených 16 budek na uvedených dvou místech byla v loňské hnízdní sezóně pouze jediná neobsazená - shodou okolností šlo o specifický šoupálkovník. Obsazenost ostatních budek (klasických sýkorníků) byla rozdělena přibližně půl na půl mezi sýkory a vrabce. Tento statistický ukazatel je ve srovnání s minulými lety určitě potěšující - zvlášť v lokalitě Rennerových sadů byla obsazenost budek přibližně poloviční. Roli může hrát mnoho faktorů (potravní nabídka v okolí, nabídka ostatních hnízdních možností, početnost ptáků atd.), proto je velmi těžké odhadovat nějaký trend. Situaci při následujícím hnízdění může ovlivnit rovněž vymizení další důležité potravní základny - keřů tisů z okolí glorietu.

Obsazenost ptačích budek v ostatních lokalitách je podobná údajům z minulých let, kompletní přehled a další informace můžete čerpat z tohoto soupisu.

Pokud byste cítili potřebu pomoci našim ptačím společníkům touto cestou, je možné se zapojit několika způsoby. V širších souvislostech je samozřejmě podstatné zachování přirozených hnízdních možností v podobě starších anebo doupných stromů. Péče o ptačí budky bude vždy provizoriem - i když velmi účinným. Kromě účasti na naší každoroční akci můžete instalovat ptačí bydlení na vhodné lokalitě ve svém okolí. Budky profesionální konstrukce, se kterými máme dobré zkušenosti, se dají objednat např. zde. Jsou k dostání i za nižší cenu v podobě polotovarů. Stejně důležitá jako samotná instalace je i pravidelné čištění. Po pár sezónách a naplnění několika málo hnízdy ztrácejí budky svou funkci. Problematická je také přítomnost parazitů. Pokud tedy víte ve svém okolí o nějakých zapomenutých, proveďte v zimním období (do zahnízdění ptáků) intervenci, darujete jim nový život. Podrobnější instrukce k vyvěšování ptačích budek naleznete např. zde, případně nás kontaktujte. ***-jj-***

Přednáška o pěstebních opatřeních u dřevin ve městě

Ve středu 8. 2. 2017 se na pobočce ŠK Za Parkem konala akce s názvem "Pěstební opatření u dřevin ve městě". Navázala na několikero podobných, které byly uspořádány již dříve a týkaly se stromů ovocných, lesních a alejových. O své znalosti a zkušenosti se s námi tehdy podělil sadař Miloslav Šimek z Pačejova (viz zde), později několikrát na našich výletech František Langmajer a Jana Rachová (která nám kromě toho předvedla prostříhávání při akci v jedné ze zahrádek v obci Za Rájem a napsala o správných postupech podrobné vyprávění - viz zde) a při pravidelných zářijových procházkách v okolí Štěkně i PaeDr. Václav Žitný, učitel v tamní ZŠ a zároveň pečovatel o zeleň v okolních lesích a v aleji vedoucí do Kestřan. Pokládáme tuto tematiku za velmi důležitou, a tak se jí zabýváme při všech možných příležitostech i okrajově - ukazujeme si s účastníky akcí ŠK a ČSOP dobře (nebo naopak špatně) ošetřené stromy při našich cestách krajinou, zodpovídáme dotazy, upozorňujeme na potřebu zapěstování při společném sázení mladých stromků, doporučujeme vhodnou literaturu nebo internetové stránky, např. jednoduše, přehledně podané zásady na oficiálních stránkách města Jablonce nad Nisou, doplněné nákresy - viz zde.

Tentokrát jsme se s prosbou o přednášku a instruktáž obrátili na nového pracovníka strakonického Odboru životního prostředí Ing. Ondřeje Kofroně - nástupce Ing. Ondřeje Feita na úseku péče o dřeviny rostoucí mimo les. Ochotně nám vyhověl a kromě promítnutí a okomentování prezentace nám jednak zodpověděl naše dotazy, jednak nám v úvodu akce ukázal na pozemku u pobočky, jaké konkrétní kroky by nám

doporučoval u stromů a keřů rostoucích kolem domu. Jeden z menších keříků, klokoč, ukázkově prostříhal, u ostatních dřevin nám ukázal, jak máme postupovat, až se přiblíží konec zimy a budeme prosvětlovat koruny.

Mladý strom by neměl přijít v jednom roce o více než čtvrtinu celkové listové plochy, zatímco u vzrostlého by měl být řez ještě o něco šetrnější. Odstraňujeme-li dceřinou větev od větve mateřské nebo od kmene, smí být její průměr nanejvýš třetinový ve srovnání s průměrem mateřské větve či kmene. To platí i v případě malých průměrů řezných ran a mělo by to být důsledně dodržováno. Hrubou chybou je odstranění vrcholového výhonu (terminálu), pokud to není nutné z nějakého opravdu vážného důvodu. Dojde-li k tomu, vytváří se náhradní terminál cíleně z vhodného postranního výhonu. Při zkrácení větvičky se mají zastříhnout i postranní výhony, tak, aby bylo jednoznačné, které z pupenů převezmou vedení a soustředí se do nich růstové hormony. Řezy mají být čisté, ošetřené štěpařským voskem apod., aby se minimalizovalo nebezpečí infekce.

Klokoč se zakrácenými výhony (za účelem většího rozkošatění keře), foto -ah-

Neměly by zůstávat pahýly neukončené pupeny, protože by neměly výživu, dřevo by zaschlo a postupně podlehlo zkáze (což by pro strom znamenalo jednak zbytečnou zátěž, jednak další možnost uchycení dřevokazných hub apod.). Při odřezávání větví od kmene musí zůstat zachována pletiva potřebná k vytvoření hojivého závalu. Pokud se u mladého stromku odstraní příliš sevřené vidlice (kde hrozí zarůstání kůry v nejužším místě a rozlomení) a některé z výhonů, které vedou dovnitř do koruny, velmi se tím napomůže zdravému růstu a předejde se možným problémům. Taková dřevina pak žádnou velkou péči nepotřebuje a práce investovaná do výchovného řezu se mnohonásobně vrátí.

Dotazů nebylo mnoho, protože skupinka se sešla jen malá (sedm účastníků). To je u témat tohoto druhu obvyklé a je to smutné, protože stromy si naši pozornost a péči rozhodně zaslouží. A i si ji, obrazně řečeno, "napracují", tím, že čistí vzduch, udržují příznivé mikroklima, přivádějí vláhu, atd. atd. Pokud jde o péči o ně, padl dotaz, kam se obrátit s prosbou o kontrolu nadměrného solení v zimním období (odpověď: na Technické služby a na majetkový odbor). Dále se hovořilo o správném postupu při podávání různých žádostí na MÚ, o tom, smí-li soused zkrátit větve a kořeny dřevin zasahujících nad jeho zahradu přes plot (mělo by se to dít po písemném vyrozumění majitele a nesmí být ohroženo zdraví stromu) a také jsme všichni upřímně pochválili nedávné zavedení hnědých nádob na biologický odpad u domů. Doufejme, že to pomůže mimo jiné i stromům - bude se totiž kolem nich lépe uklízet listí, když aspoň trochu přibudou možnosti, kam jej odkládat. Podzimního pohrabování se také týkal jeden z dotazů, protože názory na něj se různí. Pan Ing. Kofroň se přiklání k tomu, že lépe je v městském prostředí prostor pod stromem vyčistit. Např. u jírovců to pomůže v boji proti klíněnce, která jim v posledních letech silně škodí. Nově vysazované jírovce pleťové na ni ale zatím netrpí, a proto je to nyní velmi oblíbený městský okrasný strom. Tři takové exempláře rostou právě u nás, u pobočky ŠK, a rozpoznají se mj. podle výrazně růžové barvy květů.

Zeleň v okolí pobočky je sice městská, ale v prostoru podél Želivského ulice a za domem je víceméně v naší péči, protože jsme se toho s kolegou dobrovolně ujali. Pokud by v tom chtěl někdo z vás pomáhat, budeme rádi, když se nám ozvete. Zároveň jsme vděční i za možnost se poradit s odborníkem, což platí i na zmíněnou únorovou přednášku. Cítíme potřebu přispívat k informovanosti majitelů pozemků a velmi bychom uvítali i další možnosti, které by bylo reálné ve spolupráci s MÚ realizovat. I sama únorová přednáška byla varovným signálem, v tom smyslu, že přišlo jen málo účastníků, v diskusi se mluvilo skoro delší dobu o kácení a jiném „pacifikování“ stromů než o jejich užitečnosti a nutnosti ochrany, dodatečné dotazy (např. mailem na adresu naší Ekoporadny ŠK nebo na MÚ) nepřišly žádné… I při jiných příležitostech se neustále setkáváme s tím, že každý sice navenek stromy chválí, ale jakmile je má v blízkém okolí svého domu, chce se jich velmi často pro jistotu a pro pocit pohodlí buď zbavit, nebo aspoň z nich nadělat zubožená torza, která příliš nepřekážejí a „neobtěžují“.

Závěrem přidávám další odkazy na webové stránky s pokyny ke správné péči o dřeviny, doporučené přímo panem Kofroněm. Přinášejí sice jen základní informace, ale napomáhají při zorientování v problematice a hledání dalších zdrojů: zde, zde a zde. ***-ah-***

Jak se dostat do osamělé krajiny a něco vidět – kousek z Buteo 2016/2017

O akci Buteo mající za úkol sčítání ptačích dravců se na stránkách Kompostu již několikrát psalo (viz např. zde). Vlastně na tom není nic světoborného, sečíst nebo pozorovat něco, co jsem nevytvořil, nepopsal nebo zdánlivě činem ani myšlenkou nepodpořil. Jenže o to mně v článku moc nejde. Spíše jde o to, že v pátek 13. 1. 2017, tedy den před sčítáním ptačích dravců, jsem putoval v podvečer po silnici z nedalekých Českých Budějovic a šňůra neznámých jezdců s cílem Šumava nebrala konce.

Hýl obecný (Pyrrhula pyrrhula), foto -vh-

Druhý den, tedy 14. 1., byl naproti tomu protikladem. Vydal jsem se obvyklou trasou, snad příliš brzo ráno do nedaleké Radomyšle, abych sečetl masožravé ptačí opeřence. Ve vláčku nás bylo pár. Něco zapomenuté omladiny s euforickým pohledem a ovíněním a několik stálých pasažérů. Ke hřbitovu u kostela sv. Jana nad Radomyšlí jsem se dostal podle stop ve sněhu vyjma srnčí zvěře jako první. Společnost mně dělali drozdi kvíčaly, ke kterým se na „prostřední“ cestě přidali osamělí hýlové obecní. Lidmi nepolekaná krajina byla oživlá stopami zajíců, došlo i na bažanta vycházejícího odvážně z remízku pod Věnem. Tady také bylo první pozorování poštolky obecné a káně lesní. U opuštěného sadu se objevili mezi dvěma chumelenicemi krásně vybarvení hýlové. Samečkové zářili do běloby dne a štíhlé samičky se chovaly spíše prakticky. Schovávaly se, aby se nestaly obětí počítaného dravce. Vzpomněl jsem si na ty „naše“ strakonické, které jsem nyní viděl v centru města již jen jedinkrát na zapomenutém šípku krčícím se u zdi parku.

Průhledy mezi vločkami se dala pozorovat osamělá Přírodní památka Sedlina nebo jsem se mohl v modré hodince ohlédnout po vždy jiném panoramatu kostela sv. Jana. Stoupání do kopce k Božím mukám od Věna k Domanicím nezklamalo a sněhové závěje také byly. V Domanicích jsem pomyslel na zaniklou tvrz a dnes již jen pařez mohutného javoru klenu, stávajícího na návsi. Pak jsem se vynořil nad Dolním Řepickým rybníkem a vyjma káně lesní pozoroval bělavého motáka pilicha. Potajmu jsem doufal, že uvidím u jalového splavu ledňáčka říčního, ale tentokrát nebyl. Zato na hrázi zmiňovaného rybníka jsem potkal první lidské stopy, ozdobený živý vánoční stromeček a uviděl jsem sojku obecnou něco nesoucí. Třeba bude časem někde o strom více. Remízek křovin a stromů od železničního přejezdu nad Pilským rybníkem byl oživlý drobným ptactvem, kde ponejvíce vévodil kos černý. A to mě zastihla další vlna vánice, kterou drobný střízlík obecný řešil prostým, zpěvným zalétnutím do chuchvalce staré trávy. Našel jsem i stopy lišky a neodolal jsem a vyfotil si osamocený dub letní na louce nad tratí. Ve vánici se hlasitě radovaly kachny divoké, které bylo slyšet do značné dálky. V mokřině mezi Drouželicemi a zahrádkářskou kolonií řádil krtek a jeho zemní výdobytky byly i ve sněhu patrné. Do lesa pod Přírodní rezervací Ryšovy jsem se dostal s klopýtáním mezi ponechanými větvemi za halasení strakapouda velkého.

PP Sedlina v zadumání vloček sněhu, foto -vh-

Okolo starého křížku před zmiňovanou přírodní rezervací jsem prošel s krátkým zastavením a vzpomínkou na to, co mně naprosto osamělá vycházka, při níž jsem nepotkal člověka, dala. Možnost vnímání přírody, bez halasu někam a zpět putujících lidí a přetahování se o tu předposlední klobásu u stánku nebo v hospodě a opět poznání, že sněhové vločky někdy sekají do tváře jako tisíce šípů, že člověk závidí zvířatům jejich schopnost lehnout si v tomto počasí pod keř a trpělivě onu slotu snášet, a jindy zase lehké vločky levitují jak husí peří při dračkách a tiše se snášejí do měkkých peřinek, do kterých je možno upadnout, zasmát se a nemít zmazaný zadek. Bylo to krásné a přitom jsem možná trochu pomohl neškodnému vědění, které snad přibližně vypoví, kolik ptačích dravců se nám potuluje v zimní krajině. A tak celkem pozorováno: 4 káně lesní, jeden moták pilich a dvě poštolky obecné. Drobné ptactvo, které nám z okolí obydlí mizí, zatím nepočítaje. Také jsem v duchu poděkoval těm lidem, kteří do staré bedny či krmítka pod vodojemem v úpatí Šibeničního vrchu přinášejí semínka a jiné pochutiny a krmí tam opeřence. Skutek předstihl formu. Více nepíši nic. ***-vh-***

Překopávky

Několik praktických tipů k třídění bioodpadu

V minulých číslech jsme vás informovali o nové možnosti třídění odpadů ve Strakonicích. V lednu přibyly takřka ke všem dosavadním kontejnerovým stáním nové hnědé nádoby na biologický odpad. Rádi bychom prostřednictvím tohoto článku zkrátili ono mezidobí "než si na to lidé zvyknou" a přijmou i tuto složku do svého portfolia tříděných druhů odpadů. Tipy budou směřovány především na obyvatele

bytů bez zahrad, pro které jsou hnědé kontejnery novou a prakticky jedinou možností k třídění bioodpadu. Jelikož je počet nádob ve městě více než štědrý a jsou takříkajíc na každém rohu, jediné, co může stát nyní v cestě, je ochota Strakonických bioodpad separovat přímo v domácnostech. Dost často je totiž tento druh odpadu spojený s předsudky narážejícími na horší skladovatelnost biologického materiálu nebo jeho případný zápach.

Když se nad tím však zamyslíme hlouběji a budeme následovat několik základních praktických doporučení, zjistíme, že třídění bioodpadu není o nic složitější než třídění ostatních separovaných složek. Přibude pouze jedna menší nádoba navíc. Pokud přijmeme fakt, že bioodpad tvoří ve většině domácností až okolo 40 % komunálního odpadu, výrazným způsobem snížíme frekvenci vynášení směsného koše a můžeme ji lépe zkoordinovat s vynášením ostatních složek odpadu.

Jak tedy třídit bioodpad v domácnosti? Pokud protiargumentujeme obavou ze zápachu, musíme si uvědomit, že doposud bioodpad trávil v našich domácnostech přibližně stejný čas, jenom v koši s komunálem. Otázka tedy spíše zní, jak velkou zvolit nádobu, aby se naplnila, než začne bioodpad "pracovat". To může být samozřejmě individuální, dle počtu členů a množství kuchyňských zbytků v domácnosti. V průměru by měla dostačovat přibližně pěti- až desetilitrová nádoba tak, abychom docílili intervalu naplnění 1-2 týdny. Tomu zhruba odpovídá letní týdenní a zimní čtrnáctidenní perioda svozu. Tedy období krátké na to, aby mohl bioodpad začít rozkladnými procesy obtěžovat naše okolí zbytečným zápachem.

Foto -jj-

Co se týče druhu nádoby, ideální je jakýkoli kyblík s víkem, případně samostatný zavírací odpadkový koš. Pokud jsme z těch šťastnějších a disponujeme balkónem, problém případného zápachu není tak akutní a můžeme klidně zvolit nádobu větší. Ale ani v tomto případě bych nedoporučoval intervaly vynášení prodlužovat. V biologickém materiálu v uzavřené nádobě za nepřístupu vzduchu startují po čase kvasné procesy, které už cítit jsou. V případě, že nechceme náš koš na bioodpad pokaždé vyplachovat, můžeme použít klasické igelitové pytle, které musíme samozřejmě vyhazovat od bioodpadu zvlášť, nebo se dají zakoupit kompostovatelné sáčky různých velikostí (nevýhodou je poněkud vyšší cena - např. zde). Osobně si myslím, že sáčky jakéhokoli druhu se v tomto případě uplatní pouze u perforovaných větraných košů, u těch uzavíratelných jsou spíše starostí a materiálem navíc. Řada zdrojů doporučuje pouze používání odvětrávatelných nádob, ale nejsem přesvědčen o tom, že při uvedené frekvenci vynášení je to nutné.

Otázky týkající se vhodnosti různých materiálů pro kompostování (v tomto případě odhazování do kontejnerů na biologický odpad) jsou již tolikrát rozebrané, že asi není podstatné se jimi zaobírat (blíže např. zde). Zatím jsem se nesetkal v domácnosti s biologickou surovinou, která by byla ke kompostování nevhodná. Výjimkou jsou např. sáčky z vysavačů nebo potraviny živočišného původu. Naopak můžeme do procesu zapojit řadu věcí, se kterými jsme si dřív nevěděli rady a končily v koši s komunálem nebo splách-nuté v záchodě - např. použité papírové kapesníky, pytlíky od čaje, kávová sedlina, znečištěný papír atd.

Stejně zjevné jsou i výhody separace bioodpadu. Takže pro úplnost: Kromě zmiňovaného snížení frekvence vynášení komunálního odpadu snížíme jeho celkového množství. To by se v rámci města mělo teoreticky projevit snížením nákladů na jeho svoz. Zda se to promítne i v konečné částce poplatku za odpady, to je už spíše politickým rozhodnutím, ale čísla mohou být poměrně hmatatelným argumentem. Biologicky rozložitelný odpad je stoprocentně recyklovatelná surovina, takže čím více ho vytřídíme, tím více ho bude energeticky využito a o tolik méně celkového odpadu poputuje na skládku. V přeneseném slova smyslu tímto aktem šetříme (dle konečného využití suroviny) teplem/elektřinou/těženými zahradnickými substráty atd. Nezanedbatelný je také únik skládkových (skleníkových) plynů v případě uložení biologického odpadu na skládkách bez využití. ***-jj-***

Podpořte projekt Zahradou poznání 2013-2018

Ekologicko-osvětový projekt Města Strakonic, Zahradou poznání 2013–2018, má za sebou čtyři úspěšné roky. Do konce roku 2016 bylo na více než padesáti pamětních zastaveních, připomínajících významné osobnosti a události regionu, vysazeno téměř tisíc kusů stromků původních odrůd ovocných dřevin. Projekt dvakrát zvítězil v krajské soutěži nejlepších ekologických projektů jihočeského kraje, Jihočeská ratolest (2013 a 2015). Jeho první tři roky podrobně zachycuje ojedinělá, i když z důvodu čerpání grantu neprodejná publikace Zahradou poznání I., vydaná městem Strakonice na podzim 2016.

Symbolickým patronem celého cyklu je básník Ladislav Stehlík, autor románového díla Země zamyšlená. Básníkova dcera, PhDr. Blanka Stehlíková (83), pečující o otcův odkaz, publikaci zhodnotila mimo jiné takto*: „Mnohokrát děkuji za Zahradu poznání, která je výsledkem mnohaleté práce. Završuje projekt, jedinečný hned v několika směrech. Přesahuje hranice hned několika oborů a vlastně celých oblastí –*

Foto -jj-

kultury a přírodovědy. Svou působností přesahuje už také hranice regionu, stává se příkladem pro jiné kraje. A obrací se k lidem všech generací, od studentů po obyvatele domovů důchodců. Na projektu je ovšem především cenné, že není „papírový“, že aktivizuje lidi od mládeže po stařečky, aby překonali lhostejnost, aby se zajímali o svůj domov, aby k němu našli vztah, objevovali jeho jedinečnost, neopakovatelnost a krásu a aby k jeho zušlechtění svým zájmem a prací také přispěli…“.

Probíhající projekt, letos pokračující částí Putování filmovou krajinou 2017, je také možné aktivně podpořit. Zájemci mohou na pokladně odboru životního prostředí MěÚ Strakonice složit minimální částku 200,- Kč, což je hodnota výpěstku ovocného stromku. Jako poděkování dárce obdrží jeden výtisk publikace Zahradou poznání I.. Z důvodu technického zabezpečení jarních výsadeb lze příspěvek poskytnout nejpozději do konce března 2017. Stromky zakoupené ze získaných finančních prostředků budou vysazeny v dubnu letošního roku v okolí Strakonic (předběžně Starý Dražejov, Modlešovice, Střela). Výsadba bude provedena žáky základních škol města, případně samotnými zájemci z řad občanů nebo společenských organizací.

Město Strakonice tímto děkuje všem zájemcům, kteří se projekt Zahradou poznání 2013–2018 rozhodnou podpořit. ***Ing. Miroslav Šobr, MěÚ Strakonice, odbor ŽP***

Z historie návratu rysa ostrovida na Šumavu (1. část)

Téměř před půl stoletím se mezi ochránci přírody v Bavorsku a u nás začala rodit myšlenka návratu rysa ostrovida do šumavské přírody. V atmosféře úvah a složitých diskuzí o zřízení národních parků na obou stranách hranice se zformovala skupina profesionálních i amatérských ochranářů, jejichž snahou bylo, aby se do šumavské přírody vrátili vzácné či vymizelé druhy zvířat, mezi nimi i rys ostrovid. Ten se do přírody na česko-bavorském pomezí postupně vracel již od poloviny 20. století, ale dokladovaná pozorování ukazovala spíše na ojedinělý výskyt. Z pohledu dnešní ochrany přírody je činnost tehdejší aktivní skupiny ochranářů zcela mimořádná a dodnes nedoceněná. Pojďme si společně připomenout tuto historii a alespoň symbolicky poděkovat tehdejším aktérům, díky kterým máme dnes na česko-bavorsko-rakouském pomezí naši největší populaci rysa.

Vypouštění mladého rysího samce v listopadu 1985 nedaleko Horské Kvildy, foto Ivo Svoboda

Průkopníkem pokusů vrátit rysa do volné přírody se v roce 1970 stalo Bavorsko, následně se o reintrodukci této šelmy pokusili také ve Švýcarsku, Slovinsku, Itálii, Rakousku, Francii a u nás na Šumavě. Dohromady si svůj nový domov v těchto zemích začalo hledat více než 80 rysů.

Vypouštění rysové pocházeli ze slovenských pohoří, kde zůstala zachovaná stabilní populace velkých šelem. Návratu rysa na Šumavu a do dalších koutů evropské přírody dopomohli slovenští lesníci a myslivci, kteří zde rysa v tomto období legálně lovili a následně prováděli také odchyt živých jedinců. Oblasti i samotný odchyt popisuje slovenský lesník a myslivec Štefan Zatroch ve své knize „33 rokov po stopách rysa“. První odchycení rysové putovali do ZOO či cirkusů. S myšlenkou, jak umožnit slovenským rysům život jinde ve volné přírodě, přišel až malíř a terénní zoolog ostravské zoologické zahrady, Ludvík Kunc. V ostravské ZOO probíhala potřebná veterinární vyšetření a karanténa a odtud zvířata putovala do míst reintrodukce. Úlohu ostravské ZOO převzala v pozdějších obdobích ZOO Košice, Dvůr Králové či Bojnice.

Tetování identifikačních znaků v karanténě ZOO Dvůr Králové nad Labem, foto Dana Holečková

Tajné Bavorsko aneb návod jak (ne)postupovat?

Počáteční kapitola v historii novodobého znovuosídlení Šumavy rysem se odehrává v tehdy čerstvě vyhlášeném Národním parku Bavorský les a sestavování tohoto příběhu připomíná spíš detektivní pátrání. Vypuštění vzácné šelmy do volné přírody tehdy zřejmě nebylo legislativně ukotvené a pamětníci i současní bavorští zoologové jej dodnes vnímají jako nelegální akci. V literatuře se v zásadě objevuje časové

rozmezí roků 1970-1973, kdy mělo být v bavorské části Šumavy vypuštěno 5-9 rysů. Ačkoliv od této historie uběhlo již více než 40 let, nikdo z dnes žijících pamětníků nechce otevřeně hovořit o přesnějších detailech: původu vypuštěných rysů, poměru pohlaví či místu a datu vypuštění.

Jediná dostupná evidence o bavorské reintrodukci pochází od Ludvíka Kunce z ostravské zoologické zahrady, která do Bavorska dodala tři zvířata. Jednalo se o dva samce a jednu samici odchycené ve Slovenských Beskydech a Slovenském Rudohoří. První samec byl společně se samicí (Blesk a Kora) odeslán v říjnu 1970, druhý samec (Varjak) v lednu 1972. První vypouštění se údajně odehrálo 18. 11. 1970 v oblasti kolem Roklanu.

Při vyšetřování ztrát slepic v kurníku v Železné Rudě došlo 11. 10. 1973 k chycení rysího kotěte přímo v kurníku. O dva dny později bylo rysí kotě vráceno Správě NP Bavorský les. V noci z 12. na 13. 10. navštívilo kurník druhé rysí kotě, hledající svého sourozence. Úplně vyhladovělé bylo snadno chyceno a 14. 10. rovněž předáno zpátky do Bavorska.

Odchycené rysí kotě z kurníku, foto Ivo Svoboda

V roce 1974 již byla v Bavorském lese několikrát pozorována i mláďata. V následujících letech byl počet odhadován na 12 jedinců. Usadili se v oblasti severozápadně od Falkensteinu, tedy mimo území Národního parku Bavorský les. Oplocení státní hranice zjevně nepředstavovalo pro rysy žádnou překážku v pohybu, naopak jim opuštěná krajina pohraničního pásma nabízela velmi příhodné podmínky. Již 9 dní po vypuštění prvního páru rysů v Bavorsku byl jeden exemplář pozorován v blízkosti tábořiště Annín západně od Sušice. V prosinci téhož roku došlo v prostoru blízké Nuzerovské stráže k nálezu rysích stop a strženého srnce a počet pozorování přibýval též v blízkosti státní hranice jižně od Železné Rudy. ***Luděk Toman, Josefa Volfová***

Autoři článku nyní připravují výstavu o historii návratu rysa ostrovida na Šumavu a do Pošumaví v Muzeu Šumavy v Kašperských Horách. Uvítají proto další podněty, vzpomínky či historické materiály, které by jim pomohly doplnit historii vypouštění rysa na Šumavu (ludektoman@seznam.cz, josefa.volfova@hnutiduha.cz).

Pokračování v příštím čísle.

☺ A už jsme tam

☻ Kde? Tam?

☺ Né, v rejstříku přece!

☻ No takže skoro tam: těch papírů, kontrol, nervů, že vám to za to stojí.

☺ Hm, máš pravdu, ale jen dobrého pocitu se člověk nenají.

☻ To bylo řečí, jak jste hrdí, že jste nezávislí na státu, jak všechno sami zvládáte, hahaha, a už vás mají tam, kde vás chtěli mít, hlídaní, kontrolovaní, zastrčení v šuplíku.

Jojo, prali jsme se s tím, nebudeme si nalhávat, že je to stoprocentní radost. Jsme první oficiální lesní mateřská škola v České republice.

Asociaci lesních mateřských škol se po několikaletém snažení podařilo vyjednat změny v zákonech takovým způsobem, že lesní kluby, dětské kluby inspirované myšlenkou lesních mateřských škol a další podobné organizace mohou zažádat o zapsání do rejstříku škol a školských zařízení, aniž by to zásadním způsobem narušovalo dosavadní zaběhnutý chod školek. Výhody z rejstříku plynoucí jsou nezanedbatelné: čerpaní finančního normativu jako u soukromých mateřských škol (první rok provozu ve výši 60%, další rok po úspěšné návštěvě české školní inspekce 100%), možnost přijímat předškoláky na povinný předškolní rok, přezkušování předškoláků na individuálním domácím vzdělávání, možnost pro rodiče odepisovat si školku z daní, snížení školkovného. Tyto důvody byly hlavním hnacím motorem našeho snažení splnit všechna kritéria. Děti by tuto změnu neměly vůbec pocítit, pro nás i pro rodiče dětí by to měla být změna pozitivní. A těch pár

Foto archiv LMŠ Remízek

šedých vlasů nad zvyšujícími se stohy papírů holt pan účetní vytrhne a já obarvím.

Ano, je pravda, že doteď jsme byli nezávislí, svým způsobem hrdí na to, že fungujeme i bez pomoci státu, a i přesto splňujeme nároky na předškolní vzdělávání jako „normální“ školky a nemáme se za co stydět. Asi až čas ukáže, kolik na této změně bylo pozitivního a kolik negativního. Zatím máme stále úsměv na tváři a těšíme se, co nám další rok přinese – už jako Lesní mateřské škole Remízek, právoplatnému poskytovateli předškolního vzdělávání. ***Aneta Ira, LMŠ Remízek***

Příspěvek do soutěže o předplatné časopisu Naše příroda

Na tomto místě přinášíme příspěvky, které byly zaslány do soutěže o předplatné časopisu Naše příroda. Příspěvky, které nezískaly první cenu, ale přesto si zaslouží zveřejnění. Můžete je brát i jako tipy na výlety pro nadcházející turistickou sezónu.

Koniklec luční český

Fotka s koniklecem pochází z Prahy, z přírodní rezervace Podhoří. Toto území se rozkládá na pravém břehu Vltavy, kde na strmých skalách najdete udržované skalní stepi. Na chudých půdách zde rostou vzácné teplomilné rostliny.

Koniklec vykvétá brzy na jaře a snad proto je chráněn proti zimě chloupky, kterými je pokryta celá rostlina. Velký květ fialové barvy se v probouzející se přírodě krásně vyjímá.

Najdeme ho v blízkosti skal a suchých stepních strání, má rád teplá a světlá stanoviště. A protože řada stepních lokalit zarůstá nebo se dále neudržuje, je dnes koniklec velmi vzácný, řadí se do kategorie silně ohrožených druhů a je chráněn zákonem. ***Ladislav Zemánek***

Foto Ladislav Zemánek

Zapojte se i v roce 2017 do ochrany přírody na Strakonicku

V lednu proběhla tradiční schůze Základní organizace Českého svazu ochránců přírody, při které byla alespoň rámcově naplánována činnost pro letošní rok. Je nám jasné, že existuje pouze omezený okruh lidí, kteří by byli ochotni věnovat se ochraně přírody soustavně a možná více je těch, kdo se zapojí nepravidelně a pouze v konkrétních případech. Abychom měli případné zájemce z obou potenciálních skupin na co nalákat a mohli jim předložit něco hmatatelného, připravili jsme rámcový přehled akcí a činností, ke kterým se v roce 2017 chystáme. Jak už jsme několikrát zmiňovali, velká část z nich souvisí s konkrétní roční dobou a pravidelně se opakuje. To však neznamená, že bychom se nechtěli pouštět do věcí nových. Jsme však limitováni lidským potenciálem (počtem rukou a hlav), který by nám pomohl lépe rozvrhnout síly. Otevřený seznam plánovaných činností naleznete pod tímto odkazem. Budeme rádi, pokud nám na uvedených kontaktech dáte vědět, zda a k jaké činnosti byste se rádi připojili. Pokud vám v přehledu schází něco, o čem byste sami uvažovali, dejte nám prosím vědět. Určitě se do toho můžeme společně pustit.

Foto -jj-

Již nyní můžeme upřesnit termín první březnové akce, kterou bude stavba migračních bariér při Volyňské silnici – pravidelný první zásah ze série činností pro ochranu obojživelníků v okolí Strakonic. Sejdeme se v sobotu 11. března ve 14 hodin zde. Po započetí žabího tahu (pravděpodobně v druhé půlce března) budeme opět koordinovat „žabí hlídky“ na tři lokality poblíž Strakonic, kde budou pomáhat za soumraku zachraňovat konkrétní zvířecí životy. Pokud byste se rádi zapojili, ozvěte se nám na posta@csop-strakonice.net. K lepší koordinaci dobrovolníků bude sloužit i tato facebooková skupina. ***-jj-***

Toulavé kočky - jak aktuální je to problém?

Rok od roku stále více aktuální téma – přemnožené toulavé kočky. Ačkoliv si to zřejmě málokteré vedení města připustí, tento problém tu je. A měli bychom se mu postavit čelem, dokud je čas. Kočičích útulků či azylů v republice bohužel moc není, a když jsou, převážně jsou soukromé. Jako by odpovědnost za opuštěná zvířata

museli nést jen ti, kterým svědomí nedovolí ponechat němé tváře na ulici. Jsou samozřejmě i města, která provádějí tzv. kastrační programy, kdy se toulavá zvířata ve městech odchytí, ve veterinárních ordinacích se vykastrují a ošetří a po úspěšné rekonvalescenci se vypustí zpět na místo odchytu. Těchto měst se zodpovědným přístupem ale není mnoho. Vedení města většinou oponuje tím, že toulavých koček je málo, a proto nemá smysl tuto situaci řešit. To je ale veliká chyba. Místo toho, aby město investovalo do kastrace např. deseti koček, situaci neřeší a za pár let se bude muset poprat třeba se stovkou bezprizorních zvířat. S kastrací koček jde ruku v ruce i veterinární ošetření. Spousta pouličních koček trpí různými nemocemi a jsou začervené. Pak už jen stačí, aby taková kočka vykonala potřebu třeba do dětského pískoviště na venkovním hřišti a problém je na světě. Rázem si vaše dítko přinese domů i nemilé společníky. Nezřídka se také stává, že kočky způsobí dopravní nehodu. Ne každý řidič má totiž žaludek na to, aby kočku přebíhající silnici přejel, a když ji včas zaregistruje, brzdí, co to dá, nebo dokonce strhne řízení. Kočka sice možná stihne vozovku přeběhnout, ale posádka vozu už tolik štěstí mít nemusí. Bohužel se také stává, že někteří občané berou celou věc s přemnožením toulavých zvířat do vlastních rukou. Není potom výjimkou zahlédnout takového samozvaného „čističe města“ se vzduchovkou, jak po kočkách střílí. Určitě není nutné se zmiňovat o tom, jak tato aktivita může být životu nebezpečná nejen zvířatům. Totéž platí na otrávené návnady rozmístěné v ulicích, parcích a dokonce u dětských hřišť. Je jen otázkou času, kdy se stane další neštěstí.

Problém s toulavými a opuštěnými psy má dnes už téměř každé město vyřešeno. Psích útulků a zařízení je u nás poměrně hodně. Spousta obcí nechala zřídit tzv. záchytné kotce, kam nalezeného psa při odchytu umístí, aby nemusely platit odvoz a pobyt v městském útulku. Menší obce mají většinou sepsanou smlouvu s nejbližším takovým zařízením. V případě psů se ale většinou jedná o zvířata pouze zatoulaná, která se dřív nebo později dostanou zpět ke svému majiteli. V dnešní době na tom má také velkou zásluhu čipování a tetování psů. Díky i spoustě soukromých sdružení a organizací, které se o nalezené a opuštěné psy také starají, je dnes spíše výjimkou narazit někde na zjevně delší dobu se toulajícího psa. Psi jsou obecně velmi společenští a vyhledávají kontakt s člověkem. Naopak kočky nejsou tak závislé, proto jim nevadí žít svobodný život v ulicích měst. Je ale jen na nás, lidech, postarat se o to, aby jejich počet zůstal udržitelný a zvladatelný.

Foto Ivana Bůbalová

Zaměříme-li se konkrétněji na problém Strakonicka a Písecka, jsou zde poměrně velké rozdíly. Ve Strakonicích již dlouhá léta funguje spolupráce veterinářů a města. Kastrační program tu není žádnou novinkou. Dokonce zde funguje i tzv. depozit, kde se kočky po prodělané kastraci dávají do pořádku a po úspěšné rekonvalescenci jsou zase zpět vypuštěny v místě odchytu. Občané Strakonic za poslední roky jistě zaznamenali, že populace toulavých koček se ustálila. Např. na Blatensku takto daleko nejsou. Potulujících se koček bez domova je tu jen pár a starají se o ně místní dobré duše. Pro město v tuto chvíli problém není závažný, a proto kastraci opuštěných koček neplánuje. Nemá totiž ani prostory, kde by se kočky po prodělaném veterinárním zákroku mohly doléčit. V Písku město k těmto účelům využívá soukromého azylu pro stará a handicapovaná zvířata v Záhoří u Písku. Do budoucna útulek neplánují, ačkoliv občané Písku by si ho přáli. Azyl v Záhoří totiž někteří znají a uvědomují si, že není dlouhodobým řešením. Provozovatelce azylu, invalidní důchodkyni, totiž pomalu docházejí síly a je si vědoma toho, že péči o opuštěné kočky a psy nacházející se v azylu sama nezvládne. Jejich počet je totiž velký – více než sto zvířat. Velkým problémem je také to, že se sem písecké kočky i kocouři dostávají nevykastrovaní. Bohužel vedení města tuto otázkou, co bude v budoucnu s azylem a kdo převezme péči o zvířata, neřeší. Azyl je totiž v soukromém vlastnictví. Kam ale Písek bude umisťovat odchycené kočky, když útulek zřídit neplánuje, bude velkým otazníkem. ***Ivana Bůbalová***

O zhodnocení situace toulavých koček a kastračního programu ve Strakonicích jsme požádali pracovníka Odboru životního prostředí Městského úřadu Ing. Petra Šťastného:

Odchyt koček, jejich kastrace a vypuštění zpět do lokality, z níž byly odchyceny, probíhá již od roku 2008. Dosud bylo vykastrováno 223 zvířat. Kočky jsou odchytávány Městskou policií Strakonice ve spolupráci s paní Ditou Uhrikovou za asistence osoby, která se v předmětné lokalitě o tyto kočky stará.

Odchyt koček je prováděn odchytovým zařízením se sklopným mechanismem při použití zdravotně nezávadné návnady (krmení). Zařízení je již vyzkoušeno v jiných městech, přičemž nedochází k poranění odchytávaných zvířat. Kastraci provádí odborný veterinární lékař. Vykastrované kočky jsou vypuštěny po nezbytné rekonvalescenci do lokality, z níž byly odchyceny. Nemocné kočky jsou přeléčeny.

Putování Vodňanskem - 8. díl – Vodňany a blízké okolí

Při dnešním putování se vydáme na vycházku městem Vodňany. I v něm a jeho blízkém okolí nalezneme mnoho přírodně hodnotných zákoutí. Jako každé město mají i Vodňany části malebné, a naopak partie, které byly pochroumány civilizačním rozmachem.

Ze středu města (náměstí Svobody) se za poznáním přírodních prvků můžeme paprskovitě vydat do několika směrů. Ještě než tak učiníme, zastavíme se u městského opevnění s částečně zachovalým systémem hradeb, bašt a příkopu. Na některých místech prochází opevnění dílčími rekonstrukcemi. Různě exponované, obhospodařované a disturbované plochy okruhu příkopu pravděpodobně vytvářejí zajímavé drobné biotopy a zasloužily by si zoologický i botanický průzkum. Jižní část hradebního opevnění je lemována zeleným pásem dřevin Zeyerových sadů. Ty společně s parkem Jana Pavla II. ve vnitrobloku při vlakovém nádraží představují souvislejší plochy zeleně užšího středu města. Pokud bychom se chtěli z Vodňan vydat na delší pochod k poutnímu místu Lomec (kam se podíváme v některém z dalších dílů seriálu), využijeme modré turistické značky, která nás kolem koupaliště Škorna a převážně rodinných domků vyvede ven z města.

Část vodňanského městského opevnění, foto -jj-

V jihozápadní části Vodňan si nemůžeme nevšimnout zeleného ostrůvku v šedi novodobé zástavby. Jedná se o romantickou zahradu předválečné vily (č. p. 670 – v mapě zde). Z literatury (VELKOVÁ, 2016) se dozvídáme, že pozemek parkové úpravy s prvky arboreta i přírodní zahrady vznikl podle projektu významného zahradního architekta Josefa Minibergera. Na realizaci zahrady spolupracoval s majitelem domu – spisovatelem Václavem Kopistou, který tvořil své známé historické romány pod pseudonymem Václav Písař a je jednou z největších literárních osobností Vodňan 20. století. V těsné blízkosti domu za budovou gymnázia začíná před dvěma lety vybudovaná cyklostezka Po Trubách spojující Vodňany s obcí Pražák. I když se stala stavbou mírně kontroverzní, určitě jejím pozitivním prvkem je poměrně početná výsadba listnatých a ovocných stromů podél ní. Cestou na Pražák mijíme rybník Malá Rýdlovka tvořící malebný záchytný zelený bod v zemědělské pustině a také memento v podobě stále narůstající skládky odpadu u obce Stožice. Výlet nás odmění pěknými výhledy na samotné Vodňany i do vzdálenějšího okolí až k Píseckým horám, na vrch Hrad u Skočic a Svobodnou horu. Tímto směrem se můžeme také napojit na putování popisované v prvním díle seriálu.

Část zahrady dle návrhu Josefa Minibergera, foto -jj-

Pokud z tohoto směru budeme přijíždět do Vodňan po hlavní státní silnici, dostaneme se k náměstí Bavorovskou ulicí. Při její rekonstrukci, kdy byly hlučné, ale pro Vodňany charakteristické dlažební kostky vyměněny za asfalt, padla také oboustranná alej věkovitých lip. I když se má nová výsadba platanů čile k světu a z architektonického pohledu byl takto radikální zásah asi pochopitelný, přece jenom mohlo být přistoupeno k některému ze způsobů postupné obměny. Téměř rovnoběžně s Bavorovskou ulicí vede od náměstí žlutá turistická značka. Ta nás napojí na cestu k rybníkům a mlýnům popisovaným v pátém díle seriálu.

Severním směrem od náměstí překročíme po jednom z kamenných můstků Mlýnský náhon a můžeme následovat naučnou stezku "Vodňanskou". Ta nás prostřednictvím naučných tabulí provede vším, co je pro Vodňany charakteristické. V chládku náhonu a břehových porostů olší lepkavých projdeme kolem rozsáhlého komplexu školního rybářského pokusnictví. Za ním můžeme překonat řeku Blanici přes pěší lávku a vrátit se do města po opačném břehu řeky. Když u další lávky zabočíme vlevo, přijdeme po několika desítkách metrů k hlavní vodňanské rybniční soustavě. Její víceméně geometrické tvary ohraničují město ze severu. Rybníky Velká, Malá Outrata a Velká, Malá Podvinice vznikly přepažením původních dvou větších nádrží – Outraty a Podvinice. Po hrázi Malé Outraty, která je z druhé strany lemována zajímavými mokřinami a drobnými vodotečemi, přicházíme ke kapli sv. Vojtěcha a městskému hřbitovu. Realizovanou postupnou obnovu starší aleje je možné vidět při cestě spojující hřbitov s hlavní silnicí. Nahrazováním rozpadajících se stromů lipovo-jírovcového oboustranného stromořadí dochází i k jeho věkovému rozrůznění. O sto metrů dále při rybářské škole však byla

Alej při vodňanském hřbitově, foto -jj-

pokračující alej při rekonstrukci areálu zlikvidována a nahrazena parkovištěm a neodpovídající výsadbou menších kultivarů. Za objektem školy si můžeme odpočinout v malém lesoparku Zátiší s několika dřevěnými uměleckými objekty. Z vyhlídky se dá dobře obhlédnout tato část rybniční soustavy i sever Vodňan. Z tohoto místa vedou zpět k náměstí dvě cesty – buď přes železobetonový obloukový most, nebo kolem posledního rybníku východním směrem – Velké Okrouhlice.

Téměř veškeré hospodářské aktivity Vodňan jsou soustředěny při východním okraji města, poblíž hlavního tahu na České Budějovice. Lukrativnost pozemků vytváří velký tlak na zábor kvalitní zemědělské půdy této části rovinaté Českobudějovické pánve. Ke stávajícím rozsáhlým závodům a problematickému projektu čavyňské pískovny mohl před pár lety přibýt i obří dřevozpracující areál (viz Kompost č. 4/2014 a 8/2014). Nyní to bohužel vypadá, že další část krajiny zmizí pod tíhou betonu – a to doslova. Jak přes kopírák se jeví další záměr, tentokrát výstavby betonárky (viz např. zde). Z pozice častého návštěvníka bych si přál, aby se Vodňany více snažily zachovat si svou romantickou tvář, díky které se jim v latinských textech přezdívalo České Benátky, a nenechávaly se tolik strhnout vidinou krátkodobých obohacení. ***-jj-***

Použitá literatura:

BERKA, R.: Vodňanské vody, Městské muzeum a galerie Vodňany, 2010.
VELKOVÁ, J.: Zahrada jako klenot, Zpravodaj města Vodňany, srpen 2016.

Do 16. 3. lze podpořit sbírku pro nové přírodní zahrady v Rudolfově

Indiáni nám připomínají něco, co v nás budí velký pocit zodpovědnosti: ***„Zemi máme půjčenou od našich dětí“***. A protože věříme v sílu myšlenky a ochotu lidí, kteří dovedou myslet hlavně srdcem, chtěly bychom vám s radostí představit nový projekt Komunitní přírodní zahrady Naše zahrádka. Jsme skupina přátel, která společně tvoří už tři roky při Ukázkové přírodní zahradě Anastazie na Rudolfově u Českých Budějovic. Nyní máme možnost starat se i o vlastní pozemek o rozloze 3 500 m^2, kde vznikne osmnáct komunitních zahrad.

Foto Irena Kovářová

Jde o bývalé pole v blízkosti Anastazie, která je nám vzorem a z níž budeme mít zajištěno metodické vedení. Chceme dát nový život půdě vydrancované konvenčním zemědělským využíváním, převzít za ni zodpovědnost a chovat se podle toho. Vrátit se při péči o zahrádky k zásadám přírodních a dešťových zahrad podle našich babiček a dědů, přizvat i širokou veřejnost a dát unaveným lidem možnost odpočinku, podnikavým pocit smysluplného uplatnění, dětem bezpečný a inspirující prostor k hrám a poznávání, a hlavně nejrůznějším tvorům z okolí domov, kde by nebyli ohrožováni znečištěním, suchem, hlukem, stroji a jinými civilizačními vymoženostmi zaměřenými jen na pohodlí lidí bez ohledu na naše spoluobyvatele na Zemi.

Už teď pořádáme se spřízněnými dušemi všechny možné slavnosti, z nichž k nejoblíbenějším patří Slavnost vody. Všichni víme, že voda = život, a proto chceme vytvořit i rybník – pro radost i pro užitek náš i celého okolí. Takový, který by nebyl zanesený nečistotami pocházejícími z chovu kaprů, ale naopak by byl příkladem vyváženého ekosystému. Významu vody se bude věnovat i jedna z budoucích naučných stezek, zatímco další tři chceme zaměřit na půdu, stromy a včely.

Budování rybníka bude spolu s oplocením pozemku to první, do čeho se chceme na jaře pustit. Chcete-li nám pomoci získat potřebné finanční prostředky, budeme z toho mít samozřejmě velkou radost a vrátíme vám ji při vašich návštěvách Rudolfova, kam vás srdečně zveme. Sbírku, která končí 16. 3. 2017, vám představíme prostřednictvím krátkého dvouminutového videa – viz zde, včetně postupu ohledně příspěvku prostřednictvím hithit.cz a nabídky našich dárků za něj. Další informace o přírodním zahradničení najdete např. na webových stránkách Anastazie (viz zde), ale můžete se se svými dotazy obrátit i přímo na nás. Vaše podpora může mít nejrůznější

formu, a tak neváhejte a ozvěte se nám. Můžeme spolu s vámi např. připravit sponzorskou smlouvu nebo se domluvit na čemkoliv, co by pro vás i pro nás mohlo být schůdné. A samozřejmě i jen samotné šíření zprávy o našem projektu by nám velmi pomohlo. Vám by to mnoho času nezabralo, protože by stačilo odkázat na některé webové adresy – např. zde.
Alena Kučerová, Irena Kovářová

Ojedinělý nález v tůňce u Mladějovic - levohrotka ostrá

Při jedné své potulce po okolí Strakonic jsem v blízkosti obce Mladějovice, resp. u lesa pojmenovaného jako Bažantnice, narazil na malou, uměle vytvořenou tůňku přiléhající k nově vzniklému sadu složeného z mladých proutků jabloní. Vlastně jsme se zde toulali s manželkou a mladým stromkům jsme odpomohli od plevele prorůstajícího skrze plast chránící kmínky. Zmiňovaná tůňka mě zaujala takřka oligotrofním prostředím okrášleným několika vysazenými vodními rostlinami a zeleně se rozvíjejícími vlákny řas. Mezi jednotlivými chuchvalci se objevovaly střídavě velké znakoplavky a příkopníci. Moji pozornost upoutaly však tmavé chuchvalečky na dně, z kterých se při bližším ohledání vyklubaly chladem lenivé levohrotky (postaru levatky) ostré (*Physella acuta*). Jedná se o nepůvodního severoamerického měkkýše zavlečeného do jižní Evropy snad již v 18. století, který rád osidluje pomalu tekoucí vody, zatopené pískovny, hliníky a lomy. Naštěstí se jedná o druh, který se nechová vyloženě agresivně vůči ostatním měkkýšům či drobným živočichům. Kromě něj jsem zaznamenal přítomnost okružáka ploského (*Planorbis cornus*), který je druhem původním, přežívajícím zde přibližně od roku 1900 a možná i déle. Ještě pro zajímavost dodávám, že jsem si sebral čtyři ulity zmiňované levohrotky v domnění, že jsou prázdné, a prázdnou ulitu okružáka. Doma v teple mě čekalo překvapení. Levohrotky se rychle rozhýbaly a vesele rejdily po sběrné nádobce. Když jsem otevřel víčko a vzal jednu na určení, než jsem ji určil, zbývající tři zmizely. Chvíli jsem přemýšlel, zda se nedostaly přes okraj nádobky, ale zanedlouho se záhada vyřešila. Prostě se schovaly do prázdné okružáčí ulity a s rozvinutými tykadly vypluly, když nebezpečí pominulo. To snad skutečně nebylo, neboť zmíněné jedince jsem přesunul do volného akvária. Tím vybízím případné skromnější zájemce o chov živého zvířete k pořízení si tohoto druhu. Je nenáročný, neagresivní, takže případně jej lze vrátit na původní lokalitu. Raději ne jinam. V každém případě potěší a v akváriu je na tohoto čilého měkkýše zajímavý pohled. Možná lepší než na nějakou exotickou rybku, o jejíchž nárocích často nevíme zhola nic nebo jí musíme zajistit prostředí takřka umělé. Napsáno v prosinci 2016. ***-vh-***

Levohrotka ostrá, foto -vh-

Použití literatura:

HORSÁK, M., JUŘIČKOVÁ, L., PICKA, J.: Měkkýši České a Slovenské republiky: Molluscs of the Czech and Slovak Republics. Kabourek, Zlín, 2013.

Žáby - co pro nás znamenají?

O velkém významu žab jsme psali už mockrát a myslím si, že zrovna vám, čtenářům našeho časopisu, to nemusíme nijak zvlášť zdůrazňovat, že jejich ochranu by rozhodně nebylo radno podceňovat. Vždycky nás překvapuje, jak je to možné, že ne všichni dovedou tyto tvory ocenit, ať jde o jejich užitečnost např. v ochraně úrody, nebo o jejich místo v potravním řetězci, nebo i o to, že mají právo na dobré podmínky pro život bez ohledu na náš vztah k nim.

Jde navíc o živočichy mimořádně zajímavé. Teprve nedávno jsem se dověděla třeba tu zvláštnost, že při lovu hmyzu pomocí bleskurychle vymrštěného jazyka se mění hustota jejich lepkavých slin, a to tak, že závisí na tlaku - ve chvíli, kdy se měkký, přilnavý jazyk dotkne kořisti a obklopí ji svou hmotou, sliny nejprve pod tlakem zřídnou a vzápětí zhoustnou. Protože by to ale bránilo v polykání, zatlačí žába na sousto vnitřní plochou svých očí proti měkkému patru, tím způsobí opětovné zřídnutí slin a uvolnění toho, co k nim bylo přilepeno. Mluvil o tom biolog Prof. Ing. Jaroslav Petr, DrSc. v sobotu 18. 2. v rozhlasovém pořadu **Meteor** (viz zde).

Mnoho důležitých informací jsem se dověděla z internetového webináře **"Ochrana obojživelníků při jarní migraci"** (viz zde), kde p. Roman Rozínek vysvětlil mj. způsob, jak se pozná začátek a konec rozmnožovacího tahu. Převládají-li samci, tah se teprve rozbíhá, po čase se poměr pohlaví vyrovná, zatímco v závěru chodí hlavně samice a mladí jedinci, samců je málo a je potřeba pomýšlet na brzké odstranění ochranných zástěn, protože se blíží doba návratu žab z vody na souš.

Roman Rozínek upozornil v tomtéž webináři (konkrétně zde) i na význam žab pro udržení dostatečného množství sov a dalších dravců v krajině - ti totiž v nouzi loví obojživelníky a překlenou tak období, kdy z různých důvodů nemají dost své obvyklé potravy (hlodavců aj.). Když se hlodavci znovu rozmnoží, dravci regulují jejich

počty a chrání tím i naši úrodu. Nebýt žab, ubylo by i dravců - a myší apod. by přibylo.

Rodiče i učitelé a vedoucí různých kroužků vědí, že některé děti jsou obojživelníky doslova fascinované a živě se o ně zajímají. Může se ale stát, že po čase převezmou zaužívaný názor, že jde o tvory odporné a nehodné naší pozornosti. Nebo se stanou vůči nim "jen" lhostejnými. Vzhledem k všeobecnému odtržení dnešních lidí od přírody tohle nebezpečí hrozí a bylo by dobře, kdyby se každý, kdo jen trochu může, do ochrany žab i do osvěty zapojil. Jinak by to mohlo dopadnout jako **ve scénce "Chudoba"** z oblíbeného programu "Na stojáka", kde herečka Iva Pazderková v roli blondýny z anekdot lituje ubohé chataře a chalupáře, kteří žijí v chýších uprostřed lesů, z hladu sbírají houby a pohybují se mezi divokou havětí, místo aby se setkávali se zvířaty pěkně v pohodě v ZOO, tak jak to má být (viz zde).

Blatnice z CEGV Cassiopeia, jako živá, foto –ah-

Musím ale říct, že ženy se žab štítí většinou jen do té doby, než poprvé uvidí ropuší nevěstu pachtící se se samečkem na zádech. Od té chvíle převládne solidarita a soucit. Kdo s námi někdy transfer žab prováděl, ten přesně ví, o čem mluvím. A kdo ne, možná zná anekdotu, která situaci přesně vystihuje: *„Je horký den, v pramici sedí ruská žena a vesluje. Je v devátém měsíci, zmáhá ji to, ale drží se statečně. Její muž se rozvaluje na sedačce, popíjí, odpovídá na mávání kamarádů z břehu a vesele na ně haleká, že zrovna veze ženu do porodnice…“* ***-ah-***

Dva únoroví poslové jara

Lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*) je známý asi většině zahrádkářů. V přírodě je však již zařazen mezi ohrožené druhy. Má rád vápencové substráty. Mně se líbí jeho čtyřčetné fialové únorové květy, kvůli kterým se pěstuje (minimálně od roku 1561). Tento nevelký keř rozkvétá před rašením listů a patří do čeledi vrabečnicovitých (*Thymelaeaceae*), stejně jako vzácná vrabečnice roční (*Thymelaea passerina*), která roste mimo jiné v PP Pastvina u Přešťovic. Plody lýkovce, červené peckovice, jsou jedovaté pro člověka, ale ptákům tento jed nevadí. Požití plodů vyvolává u člověka pocit silného pálení v ústech, následují prudké bolesti žaludku, průjmy a drastické dávení. Okamžitá lékařská pomoc je nutná. Rodové latinské jméno lýkovce bývá spojováno s bájí o dívce Daphné, proměněné v keř. Podle pana Václava Větvičky je pravděpodobnější jiný výklad: řecké fainó znamená svítím, lesknu se a da- je zesilující předpona. Ve starém Řecku se slovem daphné označoval vavřín (dnešní rod *Laurus*). Fotografie je z Chanovic z 5. 2. 2017.

Lýkovec jedovatý, drsnokřídlec hrušňový, foto Eva Legátová

Drsnokřídlec hrušňový (*Phigalia pilosaria*) z čeledi píďalkovitých (*Geometridae*) se v závislosti na povětrnostních podmínkách může objevit od ledna do dubna, vzácně i v prosinci. Samička je bezkřídlá, sameček má dlouze hřebenitá tykadla. Housenky žijí na různých listnatých dřevinách. V ČR je tento motýl místy hojný. Se samečkem drsnokřídlece hrušňového jsem se setkala na zdi domu 22. února 2014 v Sušici a 26. 2. 2016 v Horažďovicích předměstí na vlakovém nádraží v podchodu, odkud je i fotografie. ***Eva Legátová***

Použitá literatura:

MACEK, J., PROCHÁZKA, J., TRAXLER, L.: Noční motýli III. – píďalkovití, Academia, Praha, 2012.
VĚTVIČKA, V.: Stromy a keře, Aventinum, Praha, 2005.

Večer s dokumentem – 37. díl – Sója, ve jménu pokroku

Pokud bychom věděli, že spotřebou několika málo druhů potravin vzdáleně způsobujeme nejenom jeden z největších ekologických problémů dneška, ale že ve jménu té samé věci dochází k rozvratu celých lidských společenství a vraždám těch, kteří se proti tomu snaží bojovat, patrně bychom se s tím snažili něco udělat. Nejspíše asi spotřebitelským bojkotem anebo alespoň výrazným omezením spotřeby oné proble-

matické potraviny. Ohledně palmového oleje už se blýská na lepší časy a zdá se, že i širší veřejné masy se o problém začínají zajímat. Je zde poměrně jasná souvislost - jeho vzrůstající spotřeba (zejména v potravinách) vytváří tlak na vznik nových plantáží a tedy i kácení cenných tropických lesů.

Co když ale existuje surovina, která způsobuje (už jen kvůli spotřebovávanému množství) destrukci řádově rozsáhlejší? Jedná se o sóju určenou v drtivé většině jako krmivo pro hospodářská zvířata na celém světě. Velký problém spočívá v tom, že takto "přepracovaná" sója není dohledatelná na obalu výsledné potraviny. Končí totiž jakožto bílkovinově nejvydatnější strava v žaludcích kuřat a prasat celého západní světa - ano, i u nás v ČR. A je to právě tato sója, která způsobila obrovský rozmach poptávky po nových plochách k jejímu pěstování právě v oblasti Amazonie a ukrajuje světově možná nejcennější kilometry čtvereční lesa. Podrobnější souvislosti jsme již v minulosti probírali v rozboru publikace zaměřené na toto téma (v Kompostu č. 10/2013, přímý odkaz na práci zde).

Sklizeň sóji, foto pixabay.com, CC0

Dokument "Sója, ve jménu pokroku" je sice již přes deset let starý, to ale nic nemění na jeho aktuálnosti. Popisuje hlavní negativní dopady expanze sójových plantáží v oblasti Amazonie. A to nejen přímou destrukci cenných lesů, ale také rozpad místních vesnických komunit a zemědělské činnosti v nich. Velké nadnárodní společnosti vytvářejí tlak na zábor půdy a starousedlíci jsou nuceni stěhovat se do velkých měst. V dokumentu je popisován i vznik a protesty proti nelegální stavbě přístavu korporace Cargill, který výrazným způsobem usnadňuje obchod se sójou z brazilského území a urychluje tak všechny negativní dopady jejího pěstování. Samostatnou kapitolou je pak smrt mnoha lidí, kteří se proti této mašinérii rozhodli postavit a neobyčejné hrdinství těch, kteří proti ní doposud bojují. Pěstování krmné sóji se tak stává symbolem globalizace č. 1, oblast nepředstavitelného bezpráví, která zůstává před koncovými spotřebiteli (záměrně) skryta.

Nechci, aby uvedená fakta vyznívala pouze jako agitace pro bezmasý způsob života, ale do karet mu nahrává ještě jeden fakt. Sója používaná pro výrobu rostlinných alternativ živočišných potravin je ve většině případů evropského původu. Na základě dostupných informací můžeme snadno zjistit, čím byla krmena zvířata pocházející z různých druhů chovů a můžeme se podle toho zařídit. Většinou jde používání zámořské sóji ruku v ruce i s ostatními projevy globalizace trhu a snahou o snižování nákladů. Cesta šetrného spotřebitele by teda měla vést k minimalizaci některých konkrétních druhů potravin a výběrem těch s dohledatelnými dopady při jejich vzniku.

Dokument můžete zhlédnout zde. Byl promítán v rámci filmového festivalu Země na talíři, jehož některé snímky byly poskytnuty i bezplatně na odkazovaném webu. ***-jj-***

Když se nahlédne do kalendáře aneb O Jupiteru, Měsíci a Spice, která se neexponovala

Nejsem člověkem, který by nahlížel každým dnem do stolního kalendáře a sledoval, kdo, kdy a co. Velmi často mně postačí věci přírodní, přesněji astronomické. A tak jsem nalezl ve Stolním Hvězdářském kalendáři vydaném Jiřím Matouškem následující údaje pro den 16. února 2017 - 06:00 Na JJZ Měsíc v blízkosti planety Jupiter a hvězdy Spica v Panně. Vzhledem k tomu, že se jedná o objekty na obloze velké, navíc ranní teploty byly příznivé, neodolal jsem a vytáhl fotoaparát se stativem do blízkosti našeho domu a zacílil objektiv na zmiňované nebeské úkazy. Jen jsem celou věc udělal o den dříve. Tedy 15. února. Ve městě člověk nikdy neví, zda se mu obloha nepokryje něčím, co ani světlo hvězdných velikánů neprozáří. K pozorování je právě dobrá zima, kdy mráz srazí nežádoucí opary. Jen člověk v zápalu bádání nesmí zapomenout, že z postele na dvorek či balkon vyběhl nedostatečně oděn a takřka bos.

Vzhledem k velikosti fotografie není Jupiter vidět, ale je tam, ne že ne! foto -vh-

Drobný výsledek mého fotografického experimentu předkládám k nahlédnutí a zároveň vybízím ke sledování noční oblohy. Úplně vlevo dole nepatrný Jupiter a vpravo zdánlivě větší Měsíc. U snímku byla digitálně upravena expozice. Čas vzniku snímku 15. 2. 2017, 06:03. Spicu bohužel na fotografii vidět není, neboť jasnost objektů je velmi rozdílná a můj starší Nikon D90 má své meze. To já konec konců při studených startech mého organismu také.

-vh-

Pozvánky - březen 2017

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého veg(etari)ánského vaření

Úterý 14. 3. - "Pokročilí"
Čtvrtek 16. 3. - "Začátečníci"
Vždy od 18 hod. na ZŠ Považská. Kurzy probíhají 1x měsíčně do května. Nenavazují na sebe, hlásit se je možné na každý zvlášť. „Začátečnické“ lekce jsou určeny pro ty, kteří kurzy v minulých letech nenavštěvovali. Přijďte rozšířit své kulinářské obzory o potraviny a pokrmy z oblasti zdravé a bezmasé kuchyně. Kurzy budou doplněny teoretickým povídáním o surovinách a postupech zajímavých nejen pro vegetariánskou kuchyni. Kurzovné 80 Kč. Svou účast hlaste předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Obdobné kurzy probíhají také v Blatné a Volyni.

Zelené otazníky - "Plýtvání potravinami - nejhorší zlozvyk?"

Středa 15. 3., 18 hod., bývalý Baobab (nad Zborovem, Bavorova 20, Strakonice)
O co vše přicházíme pouhým vyhazováním potravin? Proč je plýtvání ekologickou katastrofou? Co nám říkají data minimální trvanlivosti? Veřejné lednice, Food not bombs, dumpster diving - jsou řešením problému? Nejen na tyto otázky se pokusí odpovědět Lada Klimešová, aktivistka v projektech na záchranu potravin.

Podsrpenské studánky - úklidová akce

Sobota 25. 3., 14 hod., sraz u vodojemu v podsrpenském kopci (u hlavní silnice na ČB)
V rámci kampaně Ukliďme Česko se pokusíme vyčistit okolí studánek a lesy vrchu Velká Kakada. Rukavice a pytle budou k dispozici na místě. Po úklidu se můžete těšit na posezení s občerstvením. ***-jj-***

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Jarní výzdoba z papíru (origami)

Čtvrtek 2. 3.: Tvořivý podvečer s Boženou Legátovou. Mezi 17:00 a 19:00 (lze přijít kdykoliv v tuto dobu) v půjčovně pobočky. Pomůcky a materiál budou připraveny, ale bylo by dobře přinést si i vlastní (barevné papíry, nůžky, nůž).

Přírodovědný výlet za „Lovci mamutů“

Sobota 18. 3.: Sraz v 7:15 na autobusovém nádraží. Z č. 1 jede v 7:30 autobus do Prahy, kde se podíváme **na Bílou skálu, což je dějiště „Lovců mamutů“, přírodní památka v péči ZO ČSOP Křivatec**. Dále podle zájmu, **např. do nedalekého Národního zemědělského muzea**. Zpět jede více spojů, např. v 17:30.

Zastavení v čase

Středa 22. 3.: Krátké setkání, ztišení, verše - **Jiří Orten**, poetická próza - **Jan Amos Komenský**. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Hraní na kantely

Neděle 26. 3.: hraní na kantely (vytvořené při akcích ŠK), případně i další nástroje. Koná se od 18:00 na pobočce Za Parkem ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

Strakonické příběhy XXXIX.

Úterý 28. 3.: Nos Wilhelmus de Strakonicz. Vilém ze Strakonic, velmož statků i ducha a poslední opravdu velký Bavor, a jeho strakonické souměstí. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

S šumavským průvodcem z Hartmanic do Železné Rudy

Středa 29. 3.: Ing. Josef Pecka, přednáška s promítáním. Od 17:00 na pobočce Za Parkem.

Páteční schůzky kroužku MOP

Pro předškolní a mladší školní děti (i v kočárku) s rodiči, ale případně i pro starší školáky. Přicházet mohou i dospělí bez dětí. Pomoc při vedení schůzky je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. **Sraz vždy v 16:00 před hradem u vývěsky ŠK**, **kromě 3. 3.**, kdy schůzku vynecháme. **10. 3.** si ukážeme výrobu budky pro čmeláky, **17. 3.** se podíváme ke kozičkám v hradním příkopu (i dovnitř do ohrady), **24. 3.** si ukážeme zdobení perníčků a zopakujeme si jarní říkadla, **31. 3.** utopíme Morenu. Více na pobočce Za Parkem.

Výstavky

Výstavka větviček k určování (nejen podle knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. Pokračují i dlouhodobé akce jako **Paměť strakonických stromů, Nejmilejší knihy** aj. Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod.

Více na pobočce ŠK Za Parkem, hrdlickova@knih-st.cz, 380 422 720. ***-ah-***

Šmidingerova knihovna zve:

Všezlina

1. – 27. 3.: výstava výtvarných prací žáků ZUŠ Strakonice, třídy Jitky Petrášové. **ŠK, vstupní hala.**

Kurzy počítačové gramotnosti

Úterý 7. 3.: PC I - Základy práce s počítačem - programy, soubory, složky, průzkumník, práce s okny, připojení flash disků a paměťových karet (pro úplné začátečníky), **ŠK, studovna, 9:00–10:30 hod., Excel I.** (pro pokročilejší)**, ŠK, studovna, 13:00-14:30 hod.**
Úterý 21. 3.: PC II - Základy psaní textu - klávesnice, klávesové zkratky, MS Word (pro úplné začátečníky), **ŠK, studovna, 9:00–10:30 hod., Excel II** (pro pokročilé), **ŠK, studovna, 13:00-14:30 hod.**
Přednostně pro čtenáře ŠK. Zájemci se musí na kurz přihlašovat osobně, proti vratné kauci 100,- Kč.

Fotokurz - cesta k lepším fotografiím

Úterý 21. 3., kapacita kurzu je omezena, je nutné se hlásit předem (zde). Cena kurzu je 80,- Kč za lekci, první lekce je zdarma. **Sraz v 16:00 hod na 3. hradním nádvoří.**

Žítkovské čarování: pravdivý příběh žítkovských bohyní

Úterý 21. 3., hostem besedy z cyklu Akademie volného času bude spisovatel pan **Jiří Jilík**. **ŠK, společenský sál, 17:00 hod.** Vstupné 40,-/pro členy AVČ 20,- Kč.

Velikonoční vajíčka – ozdoby do květináče

Čtvrtek 30. 3., tvořivá dílnička pro děti. **ŠK, oddělení pro děti, 8:00-11:00 hod.**

Noc s Andersenem

Pátek 31.3., děti, které chtějí zažít dobrodružnou noc v knihovně, se ještě mohou hlásit – poslední volná místa. **ŠK, oddělení pro děti, od 19:00 hod.**

ŠK spolupořádá:

Bedřich Dubský

Čtvrtek 16.3.: Přednáška Mgr. Martina Ptáka. Přednáškový cyklus Muzea středního Pootaví. ŠK, společenský sál, 17:00.

Drobné smetí

Fotoohlédnutí za akcemi pobočky

Fotoreporty z únorových a lednových akcí pobočky ŠK Za Parkem naleznete v galerii zde. Můžete se podívat, jaká byla návštěva horažďovické přírodovědné stanice, Tvořivý podvečer „Barevná překvapení“, další pokračování Strakonických příběhů nebo jedna ze schůzek dětí z kroužku MOP.

Ochrana národních parků prozatím zvítězila

Dlouho sledovaný legislativní boj o podobu novely zákona na ochranu přírody a krajiny dotýkající se nejvíce Šumavy a ostatních NP skončil prozatím velkým vítězstvím. Výraznou většinou byla schválena podoba zákona bez likvidačních senátních změn. Podrobnější informace přineseme v příštím čísle. Ke středečnímu jednání sněmovny se více dočtete např. zde. ***-jj-***

Literární okno

Pojedeme za „Lovci mamutů“

Kopčem, Veverčák, Mamutík, Koumač, Vylomený zub, Huňáč, Ukmas, Žabka, Kukačka, Ďarga, Smolda, Paluša, Škuta... také vám ta jména tak dobře znějí? To platí asi na stovky nebo vlastně spíš tisíce vděčných čtenářů pana učitele Eduarda Štorcha a od nedávna se k nim počítám i já – ale opravdu teprve od nedávna, protože jsem si až teď přečetla celé „Lovce mamutů“ od začátku až do konce. Ostuda, viďte? Zvlášť když pracuji jako knihovnice, takže tenhle román z dob pravěku už tolik let půjčuju několikrát za rok a zná jej každé malé dítě. Ne, že bych se ve školním věkům štorchovkám vyhýbala, naopak, četla jsem je až na tuhle jednu úplně všechny a některé dokonce několikrát, hlavně moji oblíbenou Minehavu. Do Lovců se mi ale nechtělo, protože jsem věděla, že příběh začíná smrtí Kopčemovy obětavé maminky, a tak mi to bylo zkrátka líto.

Z takovýchto kamínků si pralidé rádi tvořili nástroje, foto -ah-

Až při lednovém výletu do Prahy, při kterém jsme navštívili spřátelenou ochranářskou partu ZO Křivatec a spolu s ní se podívali mj. i na pěkně připravenou výstavu o době ledové, jsem si řekla, že musím rest z mládí napravit. Také proto, že na sobotu 18. 3. chystáme další cestu do Prahy a tentokrát zveme veřejnost právě do míst, kde podle pana Štorcha všichni ti stateční, vynalézaví a vytrvalí příslušníci libeňské tlupy žili – na Bílou skálu! Musím říci, že se už nemůžu dočkat, až si tam vybavím scény z knihy a popovídáme si o tom i s ostatními. A co se mi líbí obzvlášť, to je pomyšlení na současný příznivý stav této lokality, obhospodařované členy a příznivci ZO Křivatec. Je tam pečováno o to, aby se tam udržely vzácné rostliny a vůbec celkový přírodní ráz, nenarušený zatím blízkostí velkoměstského života více, než je nutné.

Zásahy, které zde dobrovolníci provádějí, jsou zaměřeny na odstranění nepůvodních druhů dřevin (hlavně trnovníku akátu a dubu červeného) a na prosvětlení porostů. Chrání se tím pestrost původních společenstev, která se vyznačují mj. i výskytem pražského endemitu – jeřábu dubolistého. Co ještě lze v těchto končinách nalézt, to si můžete přečíst v dokumentu **„Přírodní památka Bílá skála“**, jehož plné znění je k volnému stažení k dispozici zde.

Náš plánovaný výlet má, jako vždycky, i „mokrou variantu“ - tou by bylo pravděpodobně nedaleké Národní zemědělské muzeum nebo třeba výstava Bodies (o lidském těle) na Výstavišti. Ale pokud to jen trochu půjde, prošmejdíme Bílou skálu i její okolí co nejdůkladněji. Možná tam i potkáme někoho z dobrovolníků, protože v březnu se už v případě příznivého počasí konají první z jarních prací. V rámci nich se často pálí suché dřevo, a to by se k výpravě po stopách lovců mamutů také dobře hodilo. Vzpomínáte si? *„... Kopčem se již téměř uklidnil, ale oči mu jen hořely a vzrušením se všecek chvěl. Ukázal, jak si počínal, a s pomocí Veverčákovou před zraky udivených mužů opět roznítil oheň vrtěním smrkové hůlky v borové podložce... A vypravovaly se o něm všelijaké pověsti pro všecky doby až do našich dnů..."* ***-ah-***

Zdravá zahrada – Helena Vlašínová

V tematickém knižním fondu dostupném v Ekoporadně při ŠK v Husově ul. mají poměrně bohaté zastoupení publikace zaměřené na téma přírodních zahrad a permakultury. Čas od času vás na některou z nich upozorníme. Ať už se chystáte svou zahradu pozměnit tímto směrem, nebo jste v této oblasti pouhými teoretiky, četba knih podobných té, kterou se vám pokusím dnes přiblížit, vás obohatí nejen v oblasti zahradničení. Rozebírají totiž základní principy fungování „přírodních zákonů“ a pokoušejí se pozměnit náš náhled na přírodní prvky pouze z úhlu jejich užitné hodnoty.

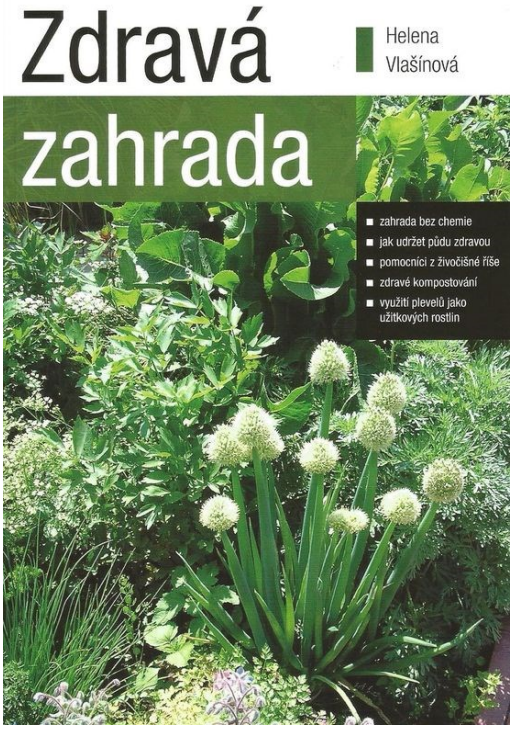

Kdybychom měli v tomto tématu vybrat jednu knihu, která by zejména díky své stručnosti, ale zároveň i výstižnosti a objemu nashromážděných dat a praktických zlepšováků vyčnívala nad všechny ostatní, byla by to určitě kniha Heleny Vlašínové Zdravá zahrada. Pokud jste v oblasti přírodního zahradničení spíše nováčci a hledáte materiál, který byste ještě před ledovými muži zvládli bez problémů vstřebat a některé poznatky už letos aplikovat, je to určitě dobrá volba.

Publikace ve své první části elegantní formou vyvrací naše stereotypy o užitkové zahradě a vysvětluje základní princip permakultury „spolupráce namísto boje“. Snaží se vysvětlit, jak na zahradě využít „plevele“ a dokonce i „škůdce“ v náš vlastní prospěch. Autorka popisuje koncept přírodní zahrady ve všech fázích od jejího plánování a vzniku až po její plný rozvoj, její konkrétní prvky i celkové zaměření. I když mají poznatky vědecký základ, snaží se o jejich maximální vyústění v praktické kutilské zlepšováky. Svým způsobem se tedy jedná i o zdařilou alternativní zahrádkářskou příručku. Poměrně podrobně jsou popisovány jednotlivé „klasické“ plodiny, ale také „plevelné“ rostliny, které doposud neprávem unikaly našemu pěstitelskému zájmu a které se mohou stát vítanými společníky nejen v průběhu sezóny, ale zejména v období sklizně.

Jak správně založit vysoký záhon a bylinkovou spirálu? Jak efektivně kompostovat nebo střídat plodiny? Jak na zahradu přilákat užitečné živočichy a mírumilovně se zbavit těch nechtěných? Jak postupovat v prevenci nejrůznějších rostlinných chorob? To vše se dozvíte z této útlé, ale velmi obsáhlé knihy. Jelikož je dozajista většina zahrádkářů tvory pohodlnými, návody se snaží předat jedno stručné a jasné poselství. Ve chvíli, kdy začneme s přírodou spolupracovat, ušetříme nejen životní prostředí zbytečných chemikálií nebo násilných mechanických zásahů, ale zejména spoříme svůj čas a námahu. ***-jj-***

Z dálky se k nám vrátil čáp

Vždycky jsem měla moc ráda čápy, a tak si dobře pamatuji ze svých dětských let na hnízda i na mocný dojem z obrovských siluet kroužících po nebi, na obrázky Josefa Lady, na hodného krtečkova pomocníka, který nalámal len na kalhotky s kapsami… Ani jsem se nedivila pověsti o čápech přinášejících miminka, i když jsem věděla, že to tak není. Líbilo se mi to jako pohádka a po letech jsem **v knížce Evy Deylové "Romeovy děti"** četla vzpomínku na maminku, která sypala za okno a vyprávěla své dcerce o tom, že láká čápa. Pro mě a mého muže Vildu je zrovna tohle téma aktuální, protože jsme od ledna novopečenými prarodiči. Těšíme se, jak budeme našemu vnoučkovi vyprávět a hrát si s ním, třeba právě na čápa a lišku nebo na barvy (jak „pan čáp ztratil čepičku“).

V knížce Franty Župana „Pepánek nezdara“ jsem kdysi četla, že v autorově rodném Běhlíně (tak se v knize přezdívá obci Běštín) na Příbramsku to měly děti dobře vypozorované, odkud se berou mladší sourozenci: přinášela je v koši do rodin bába Jodaska. Kde byla zrovna na návštěvě, tak se miminko objevilo. A na Chodsku se říkalo ještě něco jiného: tam nosila děti liška. Ukrývala je pod velké kameny v lese, a proto byly maminky z dlouhé cesty lesem a z odvalování velké tíhy unavené. Musely s miminkem ležet a odpočívat. Píše se o tom **v "Lůsech" od Jindřicha Šimona Baara**. A v jeho "Osmačtyřicátnících" (i ve výboru **"Hanýžka a Martínek"**) si můžeme přečíst o čapím hejně na rybnících u Dobří:

"...Tiše a vážně stáli i procházeli se tu tajemní, skoro posvátní ptáci, kteří náš kraj sice dvakráte v roce navštíví, ale nikdy se zde neusadí, nikdy zde nehnízdí, a proto velcí i malí dívají se na ně jako na velikou vzácnost...." Děti pozorovaly, jak *"... někteří vážně stojí na jedné noze, dlouhý krk zkroucený klade se jim až na hřbet, jiní se brodí okrajky rybníků a močály, vyhazují žáby do výše, chytají je do zobáků v letu, klapají jimi, libují si čapčapčap, že se jim poštěstilo chytit rybku, procházejí se i po lukách, snad i myši lapají..."* Podívaná netrvala dlouho: *" ...Hanýžka leknutím až zamrkala, vzduchem se ozval prudký svist, jako by se vichr zvedl, jeden, dva, tři, deset, dvacet ptáků poskočilo na pružných nohách, odlepilo se od země, zamávalo křídly a v ohromném klínu jako bílý mrak vzneslo se k nebesům a zamířilo rovnou k Ronšperku a Hostouni..."* Čápi letěli k Přimdě, kde byla tehdy hraběcí obora s daňky, divočáky, a jeleny, u ní rybník s močály - a tam stavěli na stromech svá hnízda.

Čáp z rokycanského náměstí, foto -vh-

O čápech psal také např. Ludvík Mühlstein v knize **„Kde krouží čápi“** a další autoři. V Kompostu jsme o nich měli článek v číslech 11/2013 a 9/2016.

Také v písních se objevují, ať už jde o starobylé, lidové, nebo současné. Znáte třeba text od Karla Šípa?

Z dálky se k nám vrátil čáp (úryvek)

Z dálky se k nám vrátil čáp.
letěl sedm dní, je sláb.
Má to tady zřejmě rád,
když tak velkou dálku zvlád.
Až nad vámi přeletí,
sledujte to rozpětí.
Nebraňte se dojetí,
vždyť vrátil se čáp...

Celý text naleznete zde, nahrávku v podání Marcely Holanové pak zde. ***-ah-***

Listovka

Papírové jehnědy - jak na to?

K jarní výzdobě pobočky ŠK Za Parkem patří už po mnoho let suché větvičky ozdobené tak, aby připomínaly ty živé a mohly je nahradit. Do vody dávám jen takové, které pocházejí z prostříhávání, jinak si vyrábím lístky i květy z barevných papírů. Jednou mě napadlo udělat i jehnědy, a protože se to návštěvnicím knihovny líbilo a nechávaly si postup předvést, možná jsem mimoděk přispěla k zavedení nové tradice v několika domácnostech. Mám z toho radost, protože mám ráda ruční práce a těší mě, když vidím něco někoho tvořit. A mám ráda i Velikonoce a jarní výzdobu s nimi spojenou.

Jehnědy skládané z papíru, foto -ah-

Možná si pamatujete na vyrábění vánočních řetězů, které se dělávaly z proužků papíru překládaných přes sebe: oba byly stejně dlouhé, jejich konce se přiložily k sobě tak, aby vznikl pravý úhel, pak se vždy jeden z papírů přehnul přes druhý, a jak se tím oba krátily, musely se po chvíli nastavit. Při výrobě jehněd se ale nenastavují, a tak vzniklý řetězec je jen kratičký. Udělají se dva, svážou k sobě, zavěsí na pupen, a tím je jedna dvojice "jehněd" hotová. Když se jich udělá z proužků hnědých, žlutých nebo zlatavých barev několikero, při pohledu zdálky to opravdu vypadá docela věrohodně. Zvlášť hezké je zkombinovat světlejší a tmavší tóny, protože to pak připomíná hru stínů za slunečného počasí.

Papírové řetězce lze pootáčet v prstech a předvést dětem, že podobně se chovají i skutečné jehnědy. V teplých dnech vyschnou a jakoby se rozkroutí, pyl se pak může dobře uvolňovat a bříza nebo třeba líska tak využijí příznivých podmínek. Za mokra jsou jehnědy naopak "utažené" a schovávají pyl na jindy. ***-ah-***

Zdraví a strava

Instantní a zálesácká kuchyně

Únorové kurzy zdravého vaření byly ve znamení surovin a zlepšováků použitelných všude tam, kde se musíme obejít bez klasického vaření. Tam, kde je k dispozici pouze rychlovarná konvice, případně tam, kde jsme odkázáni na rychlou přípravu pokrmů např. pouze s lihovým vařičem - tedy při pobytu v přírodě. Seznámili jsme se s řadou instantních potravin, jenž kromě rychlé přípravy mají také nízkou váhu. Většinou si však zachovávají i svoje výživové vlastnosti vycházející z původní suroviny. Ukázali jsme si návod na jeden z pilířů „zdravé výživy“ - snídaňové kaše, naučili jsme se tvořit rychlé improvizované luštěninové pomazánky (k použití všude tam, kde musíme sáhnout po nouzovém řešení v podobě luštěninových konzerv) a předvedli jsme si přípravu rychlé „instantní“ houbové omáčky. Podstatnou výhodou všech surovin z této kategorie je rovněž jejich dlouhá trvanlivost - nevyžadují uchovávání v chladu.

Snídaňová cereální kaše "stokrát jinak"

- jemné ovesné vločky/pohankové vločky/rýžové vločky/kukuřičné lupínky/pohankové pukance... (jeden druh nebo ve směsi) - největší část
- sušené ovoce - rozinky/brusinky/datle/fíky... - menší část
- libovolné ořechy - menší část
- doplňkově - drcená semena (len/mák/konopí/sezam...), chia, slunečnice, pšeničné klíčky, otruby atd.
- na ochucení a obarvení - skořice/karob/kakao/sušené rostlinné mléko...
- dle chuti - hnědý cukr/libovolný sirup/stévie...

Směs zalijeme vroucí vodou a rozmícháme do požadované konzistence. Přidáme pokrájené libovolné ovoce nebo lesní plody (asi 1/3 množství).

Fazolová pomazánka

Ingredience: konzervované červené fazole zbavené nálevu, rajčata nakládaná v oleji (asi 8 ks), česnek (1-2 stroužky), citrónová šťáva, rostlinný olej - možno použít nálev z rajčat (lžíce), sůl (půl lžičky), drcený pepř
Postup přípravy: Fazole rozmačkáme vidličkou, rajčata nakrájíme nadrobno, česnek utřeme, smícháme s ostatními ingrediencemi.

Cizrnová pomazánka

Ingredience: konzervovaná cizrna zbavená nálevu, rostlinný olej (2 lžíce), plnotučná hořčice (lžíce), sójová omáčka (lžíce), půl cibule
Postup přípravy: Cizrnu rozmačkáme vidličkou, cibuli nakrájíme nadrobno, smícháme s ostatními ingrediencemi.

Instantní houbová omáčka

Ingredience: instantní rýžové nudle, případně jiné instantní těstoviny, sušené houby (šálek), rostlinná smetana (250 ml), libovolný ocet (1-2 lžíce), lahůdkové droždí (2-3 lžíce), sůl, drcený pepř, drcený kmín
Postup přípravy: Nudle a sušené houby zalijeme vroucí vodou a necháme změknout. Slijeme vodu a smícháme s ostatními ingrediencemi, dle chuti dosolíme. Houby můžeme v receptu zaměnit za sójový granulát (připravený se sójovou omáčkou), hrachové vločky, konzervované luštěniny apod. ***-jj-***

Ing. Jan Juráš ***-jj-***

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Vilém Hrdlička (***-vh-***), Alena Hrdličková (***-ah-***), Miroslav Šobr, Luděk Toman, Josefa Volfová, Aneta Ira, Ladislav Zemánek, Ivana Bůbalová, Petr Šťastný, Alena Kučerová, Irena Kovářová, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2017